

Prirodna baština Turopolja

Drvodelić, Damir; Španjol, Željko

Source / Izvornik: **Ljetopis Grada Velike Gorice, 2018, 14, 83 - 101**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:108:054948>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology](#)

Prof. dr. sc. Željko Španjol
Doc. dr. sc. Damir Drvodelić

PRIRODNA BAŠTINA TUROPOLJA

UVOD

Turopolje je prostor kojega omeđuju Velika Gorica, rijeka Odra, Lekenik i Vukomeričke gorice. Stanovnici i korisnici područja između Save i rijeke Odre nazivaju se Posavcima, a velike travnjačke površine oko rijeke Odre jugoistočno od Lekenika zovu se Odransko polje (200 km²). Političko-administrativno obuhvaća Zagrebačku županiju (Grad Velika Gorica, općine Orle, Kravarsko i Pokupsko) te Sisačko-moslavačku županiju (Općina Lekenik).

ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode na ovom području zaštićeni su sljedeći dijelovi u ovim kategorijama zaštite:

GRAD VELIKA GORICA

- spomenik prirode:
 - hrast lužnjak u dvorištu područne škole u Rakitovcu
- značajni krajobraz:
 - Turopoljski lug i vlažne livade uz Odru južno od Veleševca – dio

PRIJEDLOG ZA ZAŠTITU

Osim zaštićenih dijelova prirode na području Grada Velike Gorice posebno se ističu sljedeći vrlo vrijedni dijelovi prirode koji se predlažu zaštititi temeljem posebnog propisa i to u sljedećim kategorijama zaštite:

- park-šuma:
 - hrastov šumarak uz Zračnu luku Zagreb, Velika Gorica
- značajni krajobrazi:
 - predio Vukomeričkih gorica kod Bukovčaka – Sv. Kate
 - predio Vukomeričkih gorica oko dolina Rečice i Kravaršćice
 - izvorišno područje rijeke Odre
- spomenik prirode:
 - skupina starih hrastova kod lugarnice Vratovo u Turopoljskom lugu
- spomenici parkovne arhitekture:
 - perivoj – vrt oko Kurije Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici
 - lipa kod župnog dvora u Starom Čiču
 - lipa kod kurije Josipović u Velikoj Gorici
 - prostor oko župne crkve u Dubrancu
 - park oko župne crkve sv. Martina u Šćitarjevu
 - povijesni park uz crkvu Navještenja Blažene Djevice Marije u središtu Velike Gorice
 - stoljetni drvoređ divljeg kestena u Zagrebačkoj ulici.

ZAŠTITA PREMA PPU

Sukladno važećim prostornim planovima spomenutih lokalnih jedinica u kojima se navode sljedeći dijelovi prirode koji se predlažu za zaštitu u pojedinim kategorijama.

GRAD VELIKA GORICA

Dijelovi prirode zaštićeni prostorno-planskim dokumentima Grada Velike Gorice u kategorijama:

- spomenici parkovne arhitekture su:
 - park oko Pučkog učilišta u Velikoj Gorici
 - park oko OŠ Jurja Habdelića i Eugena Kvaternika u Velikoj Gorici
 - zeleni trg na Trgu kralja Tomislava u Velikoj Gorici.

OPĆINA ORLE

- značajni krajobraz
 - izvorišno područje rijeke Odre (V. Gorica, Orle)
- spomenici prirode
 - Bukevje – hrast lužnjak uz pokos savskog nasipa (Orle). Soliterno stablo hrasta dominira svojim habitusom na savskom nasipu kao reper u prostoru. Nalazi se na dijelu savskog nasipa kraj sela Gornje Bukevje.
- spomenici parkovne arhitekture
 - Stablo taksodija – Veleševac (Orle)
 - U posavskom naselju Veleševcu, uz cestu koja vodi prema Selcu, u prostoru okućnice kuće br. 38, zasađeno je stablo močvarnoga taksodija (*Taxodium disticum*). Močvarni taksodij je unesena četinjača koja u jesen gubi lišće, a raste na vlažnim staništima.

OPĆINA KRAVARSKO

- značajni krajobraz
 - Doline potoka Kravaršćica
- spomenik prirode
 - hrast lužnjak u Donjem Hruševcu u šumi zvanj Cerina

OPĆINA LEKENIK

- značajni krajobraz
 - Odransko polje i Dolina rijeke Kupe

EKOLOŠKA MREŽA – NATURA 2000

Natura 2000 je ekološka mreža zaštićenih područja na području Europske unije. To je najveća koordinirana mreža područja očuvanja prirode u svijetu. Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013) te

izmijenjena Uredbom o izmjenama Uredbe o ekološkoj mreži (NN105/15), predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000. Ekološku mrežu RH (mrežu Natura 2000) prema članku 6. Uredbe o ekološkoj mreži (NN 124/13, 105/15) čine područja očuvanja značajna za ptice – POP (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove – POVS (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju). Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 36,73 % kopnenog teritorija i 15,42 % obalnog mora, a sastoji se od 743 Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS) te 38 Područja očuvanja značajnih za ptice (POP).

GRAD VELIKA GORICA

Broj i naziv područja:

1. Sava kod Hrušćice

Šifra područja: HR1000002

Važnost područja: Međunarodno važno područje za ptice (POP)

2. Turopolje

Šifra područja: HR1000003

Važnost područja: Međunarodno važno područje za ptice (POP)

3. Odra kod Jagodna

Šifra područja: HR2001031

Važnost područja: Područje važno za divlje svojte i stanišne tipove (POVS)

4. Odransko polje

Šifra područja: HR2000415

Važnost područja: Područje važno za divlje svojte i stanišne tipove (POVS)

5. Sava nizvodno od Hrušćice

Šifra područja: HR2001311

Važnost područja: Područje važno za divlje svojte i stanišne tipove (POVS)

Vlažne livade uz rijeku Odru u suton dana (foto: Damir Drvodelić)

OPĆINA ORLE

Broj i naziv područja:

1. Turopolje

Šifra područja: HR1000003

Područje očuvanja značajnim za ptice (POP)

2. Sava nizvodno od Hrušćica

Šifra područja: HR2001311

3. Odransko polje

Šifra područja: HR2000415

Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS)

OPĆINA KRAVARSKO

Broj i naziv područja:

1. potok Kravarščica – Gornji Hruševac

Šifra područja: HR2000799

Područje očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS)

OPĆINA POKUPSKO

Broj i naziv područja:

1. Cvetnić Brdo

Šifra područja: HR 2000801

2. Vukomeričke gorice – Zgurić Brdo

Šifra područja: HR 2000642

Područja važna za divlje svojte i stanišne tipove (POVS)

TUROPOLJSKI LUG

Turopoljski lug, u širem smislu, smješten je u nizini zapadne Posavine, 30-ak km jugoistočno od Zagreba, odnosno 5 km od Velike Gorice, proteže se prosječno oko 4 km jugozapadno od rijeke Save na prostoru romboidnog oblika dimenzija 22 x 8 km s dužom stranicom smjera sjeverozapad – jugoistok. Ovo je najveći kompleks hrastovih šuma na području Turopolja s površinom većom od 4000 ha koji im značajan utjecaj na klimatske čimbenike većih gradova Siska i Velike Gorice. Koristi od šumskog kompleksa većeg od 2000

ha očituju se u radijusu od 50 km, što bi značilo kako i Grad Zagreb ima koristi od prostranih šuma Turopolja. S obzirom na udaljenost od grada Velike Gorice, Turopoljski lug može se u budućnosti kategorizirati kao urbana šuma, ponajprije za odmor i rekreaciju građana. Boravak u prirodnoj šumi u trajanju od samo 30 minuta umanjuje stres kod ljudi za 16 posto. Turopoljski lug se spominje već 1249. i 1255. godine pod nazivom Velika šuma (povelja bana Stjepana). Turopoljci 1779. godine u velikom Turopoljskom lugu iskrčiše šikaru i tlo pretvorili u plodnu oranicu. U slavu pobjede čovjeka nad divljom prirodom podigoše „Vrata od krča”, drveni turopoljski slavoluk civilizaciji. „Ovdje su rascvjetane livade plemenitih Turopoljaca koje su, tijekom 5 godina udruženim radom i zalaganjem, iskrčile marljive ruke. 1774. godine započele su krčiti, napokon 1779. godine razdijeljene su na svu braću, koja ovdje zadobiše jednake dijelove.“

Povijest

Kroz povijest su šume i šumska zemljišta koja danas tvore G. J. Turopoljski lug pripadala različitim vlasnicima, s tim da je najveći dio pripadao Plemenitoj općini Turopolje. Dio je pripadao zemljišnim zajednicama okolnih sela, dok je manji dio pripadao crkvi i urbarskim općinama te nešto i privatnim vlasnicima. Sve do 1892. godine na čitavom području Turopoljskog luga bili su sačuvani prastari osamljeni hrastovi žirovnjaci jer je tada glavni šumski prihod bio žirenje. U to vrijeme počinje intenzivna sječa lužnjaka, čak se za tu svrhu, po sjećanju ljudi iz Pešćenice, podižu nove pilane (Thurn i Taxis). Danas su hrastovi poput onih na Vratovu prava rijetkost. Veća sušenja šuma zabilježena su 1967. – 1969. te od 1984. do danas. Močvarne i vlažne livade Turopoljskog luga koje su nastale na lokalitetima Strug i Vratovo krčenjem šuma i odvodnjom početkom stoljeća sačuvale su se do osamdesetih godina prošlog stoljeća, kada ih se pokušalo

ponovo pošumiti (sadnja selekcioniranih klonova vrba i sl.).

Danas na ovom području razlikujemo tri cjeline: 1. očuvani kompleks poplavnih šuma hrasta lužnjaka – Turopoljski lug, 2. vlažne livade uz rijeku Odru te 3. prirodni tok rijeke Odre.

Orografija, hidrografija i klima

Nadmorska visina kreće se od 97 do 109 m (razlika 12 m). To je nizinsko područje rijeke Save i Odre. Gledano makroreljefski, teren je dosta jednoličan, dok se mikroreljef sastoji od niza (najčešće) i greda s nešto depresija i dolova. Prosječna visina poplava kreće se od 0,5 do 1,0 m. Značajnu ulogu ovdje predstavljaju podzemne vode. Njena je stalnost u posljednje vrijeme značajno opala (promjena klimatskih prilika, iskop oteretnog kanala Odra – Sava, izgradnja šumskih cesta, ...). Svi potoci (Koranec, Buna (kanal), Vranić, Peščenjak, Lekenički potok i Lomnica (kanal)) koji protječu kroz Turopoljski lug teku u smjeru zapad-istok, odnosno u smjeru nagiba terena i utječu

u rijeku Odru. Prema Köppenu područje pripada u toploumjerenu kišnu klimu. Srednja godišnja temperatura zraka iznosi 10,2 stupnja Celzijusa, godišnje padne 893 mm oborina, a prosječna relativna vlaga zraka iznosi 78,6 %.

FLORA TUROPOLJA

Na području Turopolja zabilježene su 534 biljne svojte. Vrstama je najbogatija porodica *Poaceae*, slijede *Asteraceae*, *Brassicaceae* i *Fabaceae* koje su gotovo sve zeljaste biljke.

• Ugrožene, rijetke i osjetljive vrste u Turopoljskom lugu:

1. *Vinca minor* – mali zimzelen
2. *Leucoium vernum* – drijemovac
3. *Fritillaria meleagris* – obična kockavica
4. *Orchis coriophora* – vonjavi kaćun
5. *Orchis morio* – obični kaćun
6. *Orchis tridentata* – mali kaćun
7. *Marsilea quadrifolia* – raznorotka četverolisna
8. *Butomus umbellatus* – vodoljub.

Kockavica u jasenovim poplavnim šumama Turopoljskog luga (foto: Damir Drvodelić)

ENTOMOFAUNA TUROPOLJSKOG LUGA

Entomofauna Turopoljskog luga sadrži 95 vrsta leptira od čega 60 vrsta danjih (1/3 u RH) i 6 vrsta tulara. Najzanimljiviji lokaliteti su: rubovi šuma uz cestu Peščenica – Selce, prostor uz rub šume na potezu Peščenica – Lekenik, a posebno zanimljivo stanište je lokalitet Vrato-vo, gdje su zabilježene i najzanimljivije vrste kao sto su: *Zerynthia polyxena* – uskrсни leptir, *Apatura iris* – mala modra preljevica, odnosno *Apatura ilia* – velika modra preljevica.

Najzanimljiviji danji leptiri:

1. *Papilio machaon* – lastin rep
2. *Iphiclydes podalirius* – prugasto jedarce
3. *Zerynthia polyxena* – uskrсни leptir
4. *Apatura iris* – velika modra preljevica
5. *Apatura ilia* – mala modra preljevica
6. *Nymphalis antiopa* – mrtvački plašt.

IHTIOFAUNA RIJEKE ODRE

U rijeci Odri registrirane su 22 vrste riba iz 7 porodica, u Savi samo 13 vrsta.

• Autohtone (domaće) vrste:

1. *Rutilus rutilus* – crvenokica
2. *Rutilus pirgus virgo* – plotica
3. *Alburnus alburnus* – uklija.

• Osim njih u rijeci Odri žive:

4. *Esox lucius* – štika
5. *Leuciscus cephalus* – klen
6. *Perca fluviatilis* – grgeč
7. *Stizostedion lucioperca* – smud
8. *Silurus glanis* – som...

HERPETOFAUNA TUROPOLJSKOG LUGA

Na području Turopoljskog luga zabilježeno je 13 vrsta vodozemaca i 6 vrsta gmazova.

Popis vrsta zabilježenih za Turopoljski lug

• AMPHIBIA – vodozemci:

Urodela

1. *Salamandra salamandra* – pjegavi daždevnjak (repaši)
2. *Triturus alpestris* – planinski vodenjak
3. *Triturus vulgaris* – mali vodenjak
4. *Triturus carnifex* – veliki vodenjak
5. *Bombina bombina* – crveni mukač (bezrepci)

Mirni tok rijeke Odre uz Turopoljski lug (foto: Damir Drvodelić)

6. *Bombina variegata* – žuti mukač
7. *Bufo bufo* – smeđa krastača
8. *Hyla arborea* – gatalinka
9. *Rana arvalis* – močvarna smeđa žaba
10. *Rana dalmatina* – šumska smeđa žaba
11. *Rana temporaria* – livadna smeđa žaba
12. *Rana ridibunda* – velika zelena žaba
13. *Rana esculenta* – zelena žaba.

• **REPTILIA – gmazovi (0)**

• **Sauria – gušteri (2):**

1. *Anguis fragilis* – sljepić
2. *Lacerta agilis* – livadna gušterica.

• **Serpentes – zmije (5):**

3. *Natrix natrix* – bjelouška
4. *Natrix tessellata* – ribarica ???
5. *Vipera berus* – riđovka
6. *Elaphe longissima* – eskulapova zmija
7. *Coronella austriaca* – smukulja.

• **Chelonia – kornjače (1):**

8. *Emys orbicularis* – barska kornjača.

ORNITOFAUNA TUROPOLJSKOG LUGA

Zabilježeno je 65 vrsta ptica gnjezdarica. Najbogatije stanište pticama su vrbovo – topolove šume uz rijeku Odru (28 vrsta ptica i 88 jedinki na površini od 10 ha).

1. Prdovac
2. Mali gnjurac
3. Kukuvijsa
4. Roda
5. Crna roda
6. Lastavica
7. Orao kliktaš
8. Orao štekavac
9. Jastreb
10. Kobac
11. Škanjac
12. Vjetruša

SITNI TERESTRIČKI SISAVCI

• **Popis sitnih sisavaca dosad nađenih u šumama Turopoljskog luga:**

1. *Neomys anomalus* – močvarna rovka
2. *Neomys fodiens* – vodenrovka
3. *Sorex araneus* – šumska voluharica
4. *Sorex minutus* – mala rovka

5. *Talpa aureopea* – krtica
6. *Clethrionomys glareolus* – riđa voluharica
7. *Microtus agrestis* – livadna voluharica
8. *Microtus arvalis* – poljska voluharica
9. *Microtus liechtensteini* – istočnoalpski voluharić
10. *Apodemus agrarius* – poljski miš
11. *Apodemus flavicollis* – žutogrli šumski miš
12. *Apodemus sylvaticus* – šumski miš
13. *Micromys minutus* – patuljasti miš
14. *Micromys avellanarius* – puh orašar.

Alpski voluharić (*Microtus liechtensteini*) je glacijalni relikv šume Turopoljski lug – ova tipično gorska vrsta sisavca pronađena je u poplavnim jasenovim šumama.

OSTALI SISAVCI

1. Zerdav
2. Tvor
3. Kuna
4. Lisica
5. Jazavac
6. Vuk
7. Divlja mačka
8. Divlji zec
9. Divlja svinja
10. Srna
11. Jelen

ŠIŠMIŠI

Registrirano je 11 vrsta šišmiša iz tri roda (popis vjerojatno nije konačan).

Popis šišmiša dosad nađenih u šumama Turopoljskog luga (11):

1. *Rhinolophus ferrumequinum* – veliki potkovnjak
2. *Nyctalus noctula* – rani večernjak
3. *Plecotus auritus* – smeđi dugoušan
4. *Pipistrellus pipistrellus* – patuljasti šišmiš
5. *Pipistrellus pipistrellus* (45 kHz i 55 kHz) – fonički tipovi patuljastog šišmiša
6. *Pipistrellus nathusii* – šumski šišmiš
7. *Myotis daubentoni* – riječni šišmiš
8. *Myotis mystacinus* – brkati šišmiš
9. *Myotis emarginatus* – riđi šišmiš
10. *Myotis blythi/myotis* – oštromni šišmiš/veliki šišmiš
11. *Eptesicus serotinus* – kasni noćnjak.

IZVORNE PASMINE

Od posebnog nacionalnog interesa na ovom području obitavaju sljedeće dvije vrste:

1. konj – hrvatski posavac
2. turopoljska svinja

Zavičajne pasmine životinja značajna su vrijednost:

- prirodnog naslijeđa
- kulturnog naslijeđa naše zemlje
- održale su se zahvaljujući tradicijskom stočarstvu, kao važnoj grani gospodarstva.

Tradicijsko stočarstvo omogućava održavanje pašnjaka i vlažnih livada, kao staništa brojnih biljnih i životinjskih vrsta, a predstavlja i posebnu krajobraznu osobitost ovog kraja.

Ljudevita, koji je Kaptolu zagrebačkom naložio da istraži jednu onovremenu pljačku svinja. Krdo je vraćeno vlasnicima i na taj način spašeno od odumiranja). Dobivena je križanjem dviju pasmina koje su ovdje dovedene još u antičko doba (šiška-sjevernoeuropska i krškodolska-mediterranska svinja). Savršeno se uklopila u ekosustav Turopolja koristeći ogromne hrastove šume kao bitan element prehrane. Do prekretnice je došlo kad je četrdesetih godina 19. stoljeća Miško pl. Leder iz Kurilovca „doveo odnekuda nekakve svinje s kojima je križao svoje“. To su vjerojatno bili Baguni iz Slavonije. Tako je nastala današnja pasmina – turopoljska svinja za koju se smatra da je jedina naša prava autohtona i jedna od najstarijih priznatih pasmina na svijetu.

TUROPOLJSKA SVINJA

Ona je jedan od najstarijih stanovnika Turopolja (spominje se davne 1352. godine u nalogu hrvatsko-ugarskog kralja

HRVATSKI POSAVAC

Hrvatski posavac je kao izvorna pasmina predstavnik tradicionalnog uzgoja konja u Hrvatskoj, koji je uzgojen i do danas

Turopoljska svinja snimljena u gateru u Turopoljskm lugu (foto: Damir Drvodelić)

održan u teškim uvjetima životnog staništa na poplavnim područjima rijeke Save, Lonje i Odre. Radni je i izdržljivi konj u davna vremena služio za vuču kola i plugova po teškom posavskom tlu. Teški stanišni uvjeti i način držanja, gdje konji prebivaju danju i noću na otvorenom, ekstenzivno držani bez čuvara, te klima, tlo, voda i hrana odvojili su hrvatskog posavca od drugih uzgoja konja u Hrvatskoj, ali i Europi. Iznimna je ekološka vrijednost ove pasmine konja.

UGROZE STANIŠTA

Kako je Turopoljsko područje nizinsko, tu je voda glavni ekološki čimbenik. O njezinoj pojavnosti i kvaliteti ovisi opstojnost svih ekosustava na ovom području.

Glavne ugroze ovih ekosustava, a time obitavanja i opstanka životinjskih i biljnih vrsta, a samim time i opstojnosti čovjeka s njegovim aktivnostima na ovom prostoru su:

- onečišćenje vode – poplave
- hidromelioracijski zahvati

- gubitak staništa (livade, suha stabla, bare, način gospodarenja šumama)
- krivolov
- sabiranje bilja
- neadekvatno gospodarenje prostorom (urbanizacija).

KULTURNA BAŠTINA

Specifične prirodne osobitosti ovog prostora uvjetovale su i način tradicionalnog življenja. Ono se odrazilo u svim aspektima života ovdašnjeg čovjeka. To se odnosilo napose na život u prostoru čime se formirao specifični krajobraz. Zatim tu je i korištenje prirodnih građevinskih resursa što je stvorilo specifičnu profanu arhitekturu i gradnju. Po tim obilježjima, a time i vrijednostima, područje Turopolja je jedinstveno u našoj zemlji. U ovom području imamo sačuvane osobito vrijedne dijelove kulturne baštine koju čine:

- A. arheološka baština:
- arheološka područja
 - arheološki pojedinačni lokaliteti

Hrvatski posavac snimljen na izložbi konja u Velikoj Gorici (foto: Damir Drvodelić)

B. povijesne graditeljske cjeline:

- gradskog naselja
- seoskih naselja

C. povijesni graditeljsko-krajobrazni sklopovi**D. povijesne građevine:**

- civilna – kaštel/dvorac
- civilne – stambene namjene (kurije, čardaci, župni dvorovi i sl.)
- civilne – javne namjene (vijećnica, stare škole i sl.)
- civilne – gospodarske namjene
- sakralne – crkve i kapele
- sakralne – kapelice-poklonci, poklonci i raspela

E. memorijalna baština:

- memorijalna područja
- spomen(memorijalni)-objekti/obilježja

F. javna plastika**G. kulturni krajolici ili njihovi dijelovi što svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru.**

Za predjele kulturnih krajolika i sve zone zaštite povijesnih naselja potrebno je propisati mjere posebnih uvjeta korištenja kojima će se očuvati tipološki prepoznatljivi oblici naselja, tako da se građevinska područja planiraju na način koji će nastaviti povijesnu matricu i karakterističnu sliku naselja. Ciljevima zaštite treba se sačuvati povijesno-graditeljsko-krajobraznu specifičnost kao identitet. U cilju biološke raznolikosti očuvati krajobrazne raznolikosti. Posebnu pažnju posvetiti u cilju zaštite prirode i okoliša prostorima Ekološke mreže – Natura 2000.

TURIZAM

Kada govorimo o turizmu sagledavamo ga kao gospodarsku djelatnost. Međutim, turizam je prije svega sociološka pojava. Migracija (dobrovoljna) ljudi iz nekih pobuda. Oni mogu biti različiti i nebrojeni. Međutim, cilj i težnja svakog turista je jedna, a to je doživljaj. Zato se

Srušena Pogledićeva kurija u Kurilovcu (foto arhiv: Damir Drvodelić)

smatra da je upravo to najbolja definicija turizma.

Zadovoljavajući vječnu težnju za materijalnim i kulturnim potrebama, čovjek u određenim trenucima nije u stanju ili ne želi uvidjeti moguće posljedice svoga zadiranja u prirodu i njezina prilagođavanja svojim težnjama. Ipak, treba shvatiti da je čovjek samo dio čitavog životnog ciklusa prirode u kojemu se događaju svi oblici njegova društvenoga i individualnog života. Dio tog okvira su i prirodni životni uvjeti. Prema tome, uništavanjem prirode čovjek uništava samoga sebe, a nepoštivanjem prirodnih zakonitosti čovjek ne poštuje ni samoga sebe. To je problematika tzv. „ekološke krize“ koja prati sve zemlje svijeta, i razvijene i nerazvijene, samo je razlika u načinu i intenzitetu ispoljavanja te krize.

Iznimna je vrijednost zaštićenih prirodnih vrijednosti u proučavanju građe, sastava, opstanka i razvoja prirodnih ekosustava. Provedena znanstvena

istraživanja u takvim područjima daju temeljne obavijesti o sindinamičkim zakonitostima koje se opet primjenjuju u gospodarskim postupcima i razvojnim modelima. To se jednako odnosi i na mogućnost aktivne zaštite, korištenja i unapređenja prirodnih vrijednosti.

Veliko značenje imaju zaštićene prirodne vrijednosti i u turističkoj, rekreativnoj i zdravstvenoj valorizaciji. Turizam se kao gospodarska i duhovna vrijednost oslanja i ostvaruje u prvom redu na primarnim vrijednostima prirodne sredine. S obzirom na ograničene mogućnosti korištenja zaštićenih dijelova prirode te na njihovu opću, odnosno specifičnu zaštitu, činjenica je da se zaštićeni dijelovi prirode mogu koristiti na samo strogo kontroliran i umjeren način. Kod usklađivanja korištenja prostora u dijelovima prirode sa zaštitnim prioritetima često se postavlja pitanje graničnog kapaciteta korištenja tog zaštićenog prostora. Iz tog razloga moramo dobro poznavati ograničenja u

Kurija Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici prije zadnje obnove (foto arhiv: Damir Drvodelić)

Prikaz seljačkog doma u Turopolju prema slikarici Zdenki Sertić (foto arhiv: Damir Drvodelić)

valorizaciji, odnosno fizički i ekološki kapacitet zaštićenog prostora. Prema tome, valja biti oprezan pri korištenju zaštićenog prostora kako se ne bi dovela u pitanje prirodna obilježja, njihova kvaliteta i specifičnosti, posebno stabilnost temeljnog fenomena, zbog kojeg je i određeno područje zaštićeno. Ako se ne provede pravovremena zaštita, može doći do degradacije prirodnih dobara koja može biti takvih razmjera da se ponekad može govoriti čak i o krajnjoj ugroženosti.

TURIZAM I PROSTOR

Od turizma se očekuje da prirodni okoliš pretvori u „turistički raj“. On bi trebao čuvati i poboljšati stanje okoliša prirodnog i kulturnog krajobraza, stvoriti kvalitetniju estetiku prostora ili ga pak rekonstruirati i revitalizirati u obliku u kakvom je izvorno (ili približno) bio.

Međutim, često smo svjedoci drugačije stvarnosti. Mnogi autori su o tome dosta pisali i upozoravali o turizmu kao ljudskoj aktivnosti koja neprimjereno transformira prostor i nepopravljivo oštećuje okoliš.

Posebno mjesto u turističkom razvoju i njegovim kretanjima zauzima prostor. Turizam ga treba za korištenje, a ujedno zahtijeva i njegovu kvalitetu. Zbog toga on zadire u najljepše predjele koji posjeduju najveću turističku privlačnost. Zbog velike pokretljivosti potrošača, on se penetrira u takve najosjetljivije zone te predstavlja veliku opasnost izraženu u nekontroliranom i neracionalnom korištenju prostora.

Moramo biti svjesni da turizam nosi u sebi opasnost od razaranja svoje vlastite baze, a to je prirodna sredina. Na taj način on može postati sam sebi negacijom, razara li do te mjere okoliš da on postane bespredmetnim kao povodom turističkog posjeta ili boravka.

Planiranje zaštite prirodnog okoliša mora biti integralni dio svih planova društvenog i prostornog planiranja. Ne možemo reći da je danas problem u ukupnom pomanjkanju prostora, već odgovarajućeg prostora za određenu namjenu jer dolazi do sve većeg problema krive upotrebe prostora. Način na koji turizam ugrožava prostor je specifičan, po nekima i opasniji od industrije zbog opsega, raspršenosti, a posebice zbog potrebe za najljepšim i ekološki

najočuvanijim dijelovima prirodnoga prostora. Planiranje bilo kojeg područja mora usuglasiti društvene i ekonomske ciljeve zaštite životne okoline. Kada se radi o turistički značajnim područjima, to pravilo ima posebnu važnost i težinu i mora imati i posebnu snagu.

Kada govorimo o planiranju prostora za potrebe turizma, možemo govoriti o planiranju potencijalnih turističkih područja u sklopu cjelokupnog prostora, kao i o planiranju optimalnog rasporeda sadržaja i kapaciteta turističkih funkcija u danom području, što je već stvar projektiranja i stvaranja prihvatljive arhitektonske estetike (uklapanje i prilagođavanje okolišu).

Jedan od načina rješavanja ove problematike je uvođenje i definiranje pojma „*carrying capacity*“ za koje Vuković (1994.) kaže da: „*nije neka fiksna veličina, već više metode kojom treba uspostaviti objektivan odnos između okruženja (okoline) i njezina korisnika*“. Još nije razvijena kvantitativna metoda koja bi definirala ovaj pojam, budući da je on „*sredstvo identifikacije pragafizičkog, biološkog, sociološkog i psihološkog kapaciteta*“ i naprosto „*prihvatni potencijal*“.

Dvije su osnovne aktivnosti koje u planiranju moramo provoditi s prostorom. Jedna je kako osposobiti prostor za prihvat posjetioca, a druga je kako u isto vrijeme sačuvati kvalitetu tog prostora koja je jedan od razloga dolaska turista. Turističke zone moraju biti bazirane na analizi prirodnih, prometnih i ekonomskih čimbenika. Dosad se uglavnom polazilo od kratkoročnih ekonomskih interesa i ograničenim investicijskim mogućnostima, čime se podredio interes zaštite okoliša. Definiranjem nekog turističkog područja mi moramo točno odrediti vrstu turizma koju želimo razvijati na tom području. Činjenica je da danas turizam sve više preferira doticaj čovjeka s prirodom, njezinim potpunim doživljajem.

Da bi se mogli razvijati novi oblici turističke ponude (alternativni turizam), napose razni oblici sve traženijeg ekoturizma, potrebno je osigurati i provesti određene uvjete i načela koja su specifična za svako područje.

Turističke destinacije koje svojim prirodnim, povijesno-kulturnim i drugim sadržajima i selektivnim ponudama to mogu, produžiti će turističku sezonu na cijelu godinu što s gospodarskog i socijalnog aspekta za to mjesto znači najviše. To nije lako jer „*dobar koncept alternativnog turizma iz razloga što pred sebe stavlja mnogo zahtjeva, znatno je složenije načiniti nego dobro osmišljen koncept masovnog turizma*“.

Razlozi koji čine selektivnost su svakako izbor motiva ili ponuda koji se nude turističkom tržištu. Međutim, sve izraženije promjene u turističkoj potražnji dovode do diferencijacije i podjele turističke ponude. Napose se to odnosi na raznolikost u dobnoj i socijalnoj strukturi turista. Sve su veće promjene ponašanja turista, osobito se traže putovanja izvan tradicionalnih „špica“ (sezona). Raste interes za češća, ali kraća putovanja tijekom godine, upotpunjena nekim doživljajima ili avanturama, povećava se potražnja za novim raznolikijim, neuobičajenim sadržajima (pustolovni, kulturni doživljaji, povratak prirodi, aktivni odmor).

Turizam se prije nego drugi sektori gospodarstva suočio s neracionalnim i štetnim korištenjem prostora jer „*prostor je dio turističkog proizvoda i bez kvalitetnog prostora nema niti turizma*“. Turizam ga treba za korištenje, a ujedno zahtijeva i njegovu kvalitetu. Zbog toga on zadire u najljepše predjele koji posjeduju najveću turističku privlačnost. Radi velike pokretljivosti potrošača, on prodiše upravo u takve najosjetljivije zone te predstavlja veliku opasnost izraženu u nekontroliranom i neracionalnom korištenju prostora. Turizam je djelatnost

koja je zbog svojega disperzijskog ekstenzivnog razvoja veliki „potrošač“ najkvalitetnijih dijelova prirodnog prostora. Neki autori definiraju „*Turizam kao žderač prostora*“, ali se s tim pojmom ne treba u potpunosti složiti. Često se u raznih autora navode i pojmovi „uzurpiranje prostora“ ili „okupiranje prostora“ od strane turizma. No i te su tvrdnje samo djelomično točne. Međutim, turizmu je prirodni okoliš ono što je industriji sirovina, koja se u ovom slučaju u obliku iskorištavanja, prerade i potrošnje odvija u istom prostoru.

Stoga turizam mora radi vlastitog razvoja i djelatnosti osigurati i zaštitu prirode i čitavog prostora jer će ih u suprotnom razoriti.

S obzirom na kompleksnost ove problematike smatra se da prilikom određivanja turističkog prihvatnog potencijala valja razmotriti sljedeće tri grupe parametra: fizičko-ekološko-infrastrukturnu, socio-demografsku i političko-ekonomsku.

Nepobitno je da turizam štetno djeluje na prirodu na više načina i to velikim brojem posjetilaca, organizacijskim i tehničkim mjerama (nekontrolirana, neplanska, prekomjerna, stihijiska i neracionalna izgradnja, narušavanje urbanističko-ambijentalne ravnoteže, povećana zagađenost vode i zraka, preopterećenost lokalne infrastrukture) te hotimičnim ili slučajnim oštećenjima koja izazivaju turisti.

Do kolizije između zaštite prirode i turizma dolazi kada:

1. turizam teško prihvaća ograničenja korištenja prirode, napose zaštićenih prirodnih objekata
2. se zanemari očuvanje i zaštita prirode
3. se turizam razvija preko mogućih uvjeta koje ta priroda pruža
4. se turizam razvija suprotno od prostornih planova, neplanski i stihij-ski vođen kratkoročnim profitabilnim planovima i lokalnim interesima.

Stoga turistička djelatnost mora biti zainteresirana da racionalno koristi prirodnu sredinu, da bi takva atraktivna sredina mogla koristiti turizmu i da kao takva ostane sačuvana u svim svojim atributima.

Treba ipak reći da današnji konflikti i problemi nisu zbog nedostatka planova, nego zbog njihova drastičnog narušavanja ili potpunog mimoilaženja u realizaciji, dakle korištenje i raspolaganje prostora ne po planu, već prema „višim“ interesima. Osim planiranja odlučujuća je za zaštitu prirode i dosljedna provedba u realizaciju tih planova, držeći se pravne regulative i odgovarajućih službi u čijoj je to nadležnosti.

Interesi zaštite prirode i turizma usko su povezani. Jedino ispravno rješenje proizaći će iz međusobne koordinacije aktivnosti na planiranju, zaštiti, očuvanju, unapređenju i valorizaciji ekološki vrijednih i zaštićenih prirodnih predjela. Međutim, u praksi se često ta koordinacija prekida osobito onda kad prevladavaju uski interesni ciljevi. Mora se reći da turizam kao visokoprofitabilna grana privređivanja, zanesen u svom materijalnom stjecanju, zaboravlja osnovna sociološka i ekološka gledišta te prirodu tretira kao „ukras“ svojoj ponudi. S druge strane ponekad i oni u službi zaštite prirode nisu spremni na kompromisno rješenje, npr. smanjivanje nekih zaštićenih područja u korist turizma, ljudskih aktivnosti (najčešće tradicionalnih) u nekom zaštićenom području i sl. Ne možemo turizmu odreći prava na neka područja za dobrobit općih koristi. Jedino se od turizma treba zahtijevati da maksimalno u danom prostoru svoje destinacije očuva ekološku stabilnost i krajobraznu estetiku.

Osnovni problem današnjeg čovjeka jest kako uskladiti razvoj, a ne odreći se blagodatiju koju on donosi te pri tome očuvati prirodu i kvalitetan okoliš kojem prijeti ozbiljno ugrožavanje prethodnome.

Tako 1974. nastaje koncept održivog razvoja „*sustainable development*“. Tada tek naznačen, taj koncept se danas razvija kao strategija u rješavanju nesklada čovjekove djelatnosti i njezine negativne posljedice za prirodu i okoliš. Prema nekim autorima „čovjekov razvoj je održiv ako se prirodni ekosustavi koriste kao resursi rasta proizvodnje i potrošnje, ali se sljedećim generacijama ostavljaju neumanjene kakvoće i vrijednosti“.

Iz *sustainable development*, koji se ustvari razvio iz ekološkog pokreta i razmišljanja o budućnosti, proizašao je *sustainable tourism* (podnošljiv, održiv, suzdržan, obziran turizam). To su „sve forme turizma koje respektiraju sav prirodni, izgrađeni i kulturni okoliš zemlje domaćina, kao i interese svih uključenih“. Mnogi turistički teoretičari koriste i smatraju prikladniji naziv *responsible tourism* (odgovorni turizam).

C. Kasper predlaže formiranje posebne ekološke discipline „turističke ekologije“ kao „znanosti o odnosu i utjecaju turizma prema okolišu“. Pri tome misli isključivo na ekološko održivi turizam, trajni, ali ekološki odgovoran i kvalitetan turizam.

TURISTIČKA VALORIZACIJA PRIRODNIH OBJEKATA

Turizam je privredna grana koja se oslanja, razvija, opredjeljuje i ostvaruje na primarnim vrijednostima prirodne sredine. On je izvanredna mogućnost da se zaštićeni oblici prirode ekonomski valoriziraju, posebno s usklađivanjem ciljeva zaštite sa stupnjem i oblikom turističkog razvoja. Zaštićeni prirodni prostori pružaju šansu aktivne zaštite, korištenja i unapređenja prirodnog okoliša u tom prostoru. Zbog masovnosti turizam je izvanredna prilika da se preko turista kao medija širi propaganda o potrebi zaštite prirode. Time se još jednom potvrđuje uzajamnost veze zaštite prirode

i turizma. S obzirom na ograničene mogućnosti korištenja zaštićenih dijelova prirode, kao i na opću, odnosno specifičnu zaštitu tih dijelova prirode, izlazi da se i zaštićeni dijelovi prirode mogu koristiti samo na strogo kontroliran i umjeren način. U tom smislu ograničavaju se klasični oblici turizma, prednost se daje: znanstvenom (znanstveno-istraživačkom), izletničkom, seoskom, zdravstveno-rekreativnom, ribolovnom (lovnom), edukativnom (škole u prirodi) i sl.

Neki smatraju da su za razvoj ekoturizma (prirodi bliskog turizma) posebno interesantni zaštićeni dijelovi prirode. Ekoturizam kaže da je on stav, etika, način ponašanja.

Ekoturizam podrazumijeva očuvanje prostora (prirodnog i antropogenog), očuvanje autohtonog (lokalnog) identiteta i kvalitete života domicilnog stanovništva. Isto tako očuvanje bioraznolikosti i kvalitete okoliša, a ujedno osigurati gospodarski rast i razvoj destinacije. Iznad svega turist se mora osjećati zadovoljan jer turizam je doživljaj. Osim što turizam degradira, on i čuva prostor. Onaj koji zauzme kreira, ali ponekad i banalizira. Isto tako ga i valorizira. A domicilno stanovništvo u najboljem slučaju ekološki obrazuje.

Zaštićena područja idu u red najatraktivnijih turističkih odredišta i s velikim potencijalom za razvoj kompleksne turističke ponude. U konceptu turizma zaštićena područja čine specifičan turistički proizvod koji je kombinacija različitih sadržaja, uključujući geomorfološke, klimatske i krajobrazne karakteristike prostora, lokalitete posebnih atrakcija, biološke resurse, ali i vrste transporta, vrste smještaja, specifičnu turističku infrastrukturu i specifične aktivnosti.

Možda najsveobuhvatniju i najcjelovitiju misao o zaštićenim prirodnim vrijednostima je izrekao svjetski ekspert za ovu problematiku Ashish Kotari: „*Moramo*

shvatiti da zaštićena područja kojima upravlja lokalna zajednica, često nisu samo projekti, nego u mnogome način života utemeljen u povijesti i tradiciji“.

U praksi gotovo da i nema jednog samostalnog oblika turističkog korištenja, već se više njih isprepleće i nadopunjuje. Karakteristika posebno zaštićenih objekata prirode znači organiziranje oblika korištenja, odnosno svođenje svih oblika korištenja na ekološki dopuštene, a ograničeni su ekonomski oblici korištenja. Oprema prostora zaštićene prirode treba, uz poštovanje ciljeva zaštite prirode, omogućiti i nesmetano odvijanje turističkog prometa. Dakle treba uspostaviti kontakt između prirodnog ambijenta i korisnika tj. turističke klijentele. To će se postići ako je prirodni prostor sačuvao dovoljno prirodnosti, svoju izvornost. Uopće prostor svih zaštićenih objekata ne može se planirati za potrebe turizma prema prostornim mogućnostima, već prema ekološkim. Također je vrlo bitna arhitektonska izvedba podignutih objekata. Ona se mora prilagoditi neposrednom ambijentu i okolnom pejzažu. Svaki objekt mora biti pažljivo lociran da ne nagrđuje i ne ometa prirodne vizure. To se posebno odnosi na individualnu izgradnju, koja se najčešće locira u najatraktivnijim prirodnim predjelima, gdje je i neposredno prisvojila i te predjele.

Kada govorimo o zaštićenim prirodnim cjelinama (objektima), moramo spomenuti da oni pružaju izvanrednu priliku za prezentaciju mnogih aktivnosti kao što su znanstveno-istraživačke ekskurzije, osnivanje stručnih službi za prezentaciju i čuvanje (stručni vodiči, čuvari i sl.), održavanje kulturno-zabavnih manifestacija, održavanje stručno-znanstvenih skupova u prostoru zaštićenih objekata prirode i slično.

Koncepcije određivanja ukupne vrijednosti zaštićenoga područja temelje se na sljedećim pretpostavkama:

- uvjeti zaštite i mjere očuvanja vrijednosti zaštićenog područja iziskivat će znatne troškove njihove provedbe, koje barem u početnoj fazi uspostavljenja neće biti moguće pokriti realnim izvorima prihoda od korištenja samoga zaštićenog područja
- važnost područja na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini takva je da bi alternativno rješenje korištenja ovakvog prostora bilo neprihvatljivo pa je opravdano očekivati pomoć s navedenih razina u njegovu očuvanju i razvoju.

Biološke su vrijednosti ishodište u vrednovanju prirodnih prostora, tek se kroz ocjenu krajobraznih i drugih obilježja prostora može zaključiti o njegovu ukupnom potencijalu i vrijednosti.

Osobine koje određuju neki prostorni prirodni sustav manje ili više vrijednim ovise o društvenoj procjeni koliko je određeni sustav u danom trenutku stvarno vrijedan. Te su vrijednosti zapravo subjektivna procjena na osnovi više kriterija, od kojih se prema autoru najčešće primjenjuju:

- kriterij izuzetnost
- kriterij rijetkosti
- kriterij ugroženosti.

Valorizacija prirodnih predjela posebice u turističkoj djelatnosti uglavnom je predmetom teorijskog pitanja jer se ne mogu dati definitivni odgovori. U današnje se vrijeme osobito ističe opći globalni problem onečišćenja i velika svijest čovjeka o potrebi za zdravstvom i očuvanom prirodom. Ponekad je i nerazumno inzistirati na kvantitativnim metodama i matematičkim formulama izražavanja ekoloških vrijednosti i parametara. To zahtijeva točno definiranje pojmova turističke valorizacije, utvrđivanje metodologije prema ciljevima istraživanja i štovanje specifičnosti i konkretnosti postavljenog zadatka, cilja i problematike.

NOVE TENDENCIJE I ORIJENTACIJE U TURIZMU

Sveukupnost nepovoljnih i negativnih elemenata masovnog i uniformnog turizma postupno je nagrizla njegove više nego očite pozitivne učinke i djelovanje na relativno slabljenje utjecaja pozitivnih socio-kulturnih, ekonomskih i prostorno-ekoloških činitelja pa je masovni turizam upadao sve više u svoja proturječja i u sve izrazitiju krizu rezultata i identiteta. Preko „industrije putovanja“ i kolektivnih aranžmana, koji se temelje na dobiti i ekonomističkom pristupu, stvarao je (umjesto izvornog i odgovornog) izmanipuliranog gosta, te je sve više postajao žrtvom vlastitog uspjeha. Konfekcijska ponuda, velike turističke aglomeracije, jačanje svekolikih negativnih pojava na socijalnom i ekološkom planu produbljivalo je njegovu sve očitiju agoniju, tako da se zaista morao učiniti njegov redizajn, ali i mijenjati njegova polazišta.

Kada govorimo o pojmu „masovni turizam“, „totalni“, „uniformni“, „konfekcijski“, „industrijski“, „serijski“ i sl., ne mislimo samo na njegovo kvantitativno obilježje, odnosno na masovnost turističkih putovanja, već na njegovo kvalitetno obilježje i potrošačko ponašanje turističke populacije.

Suvremenici smo ostvarivanja poznate prognoze američkog futurologa H. Kahna, da će oko 2000. godine turizam biti najveća svjetska industrija. S obzirom na sve negativnosti koje nosi stalno rastući trend turizma u svijetu, planeri turističkog razvoja nude razne alternative u smislu pomirenja gospodarskoga, prirodnoga, ekološkoga, sociološkoga i humanističkog aspekta turističke djelatnosti.

Sve se više razvijaju tzv. kvalitativni činitelji. Kvaliteta i rast zamjenjuju se razvojem temeljenim na kvaliteti izbora, identiteta, ambijenta i čistoći okoliša.

Turizam u posljednjih dvadesetak godina polagano, ali sve uspješnije pronalazi

putove svoga poželjnog izlaza i ponovno stvara pretpostavke za nova dostignuća, ali sada, sve više, u odgovornom planiranju i razvoju, u diskretnoj i ambijentalnoj ponudi, u građenju harmonije između turista i lokalnog stanovništva, u prestrukturiranju postojeće ponude, u intenzifikaciji, selekciji, korekciji i diversifikaciji ponude, u ravnoteži ekoloških i infrastrukturnih zahtjeva i gospodarskog cilja, u komplementarnosti pojedinih privrednih činitelja, u stvaranju turističke usluge primjerene suvremenim čovjekovim potrebama u kojoj će čovjek biti subjekt i zaista polazni i konačni cilj turističke filozofije, etike i posloводства.

Masovni turizam ili gubi na značenju ili se uspješno (koliko je to moguće) transformira u nove oblike i vrste, ili se pak, sve više zamjenjuje novim selektivnim organizacijskim formama na mikroplanu (poduzeća) ili makroplanu (turistička destinacija).

Javlja se pojam „selektivni turizam“, „selektivni oblici turizma“, „alternativni turizam“, „alternativni oblici turizma“ ili samo „novi turizam“ kao antipod „masovnom turizmu“. Takav pojam se ne nalazi u stranoj literaturi, ali se govori o „alternativnom turizmu“, što bi smisleno odgovaralo pojmu „selektivni“. Ipak razgranjujući logično pojam „selektivni turizam“, napose s tržišnog aspekta, možemo se složiti da je mnogo određenija sintagma „selektivne vrste turizma“.

Turist današnjice traži i pronalazi mnoge druge turističke sadržaje i aktivnosti, tako da sam naziv „alternativni“ i nije uvijek primjeren i potpun termin u definiranju turističkog sadržaja ili ponude. Dakle, promatrajući s tržišnog aspekta ovu problematiku moramo imati na umu da turistička ponuda i potražnja uvjetuje stvaranje različitih novih tipova turističkih potrošača, koji se razlikuju prema svojim turističkim potraživanjima i mogućnostima trošenja (nautičari, lovci, nudisti, sudionici simpozija, kongresa i sl.).

Razlozi koji čine selektivnost su svakako izbor motiva ili ponuda, koji se nude na turističkom tržištu. A tih može biti nebrojeno mnogo. Zbog toga moramo ipak imati na umu da se za pojedine selektivne vrste odlučuje manji broj ljudi (npr. razne vrste ekoturizma ili ekskluzivnog turizma). Zato su u turističkoj ponudi selektivne vrste turizma uglavnom dopuna osnovnoj turističkoj ponudi ili pak alternativa.

Međutim sve izraženije promjene u turističkoj potražnji dovode do diferencijacija i podjela turističke ponude. Napose se to odnosi na raznolikost u dobnoj i socijalnoj strukturi turista. Sve su veće promjene ponašanja turista, osobito se traže putovanja izvan tradicionalnih „špica“ (sezona). S obzirom na rast platežne moći sve većeg broja stanovništva i više slobodnog vremena u razvijenim zemljama, raste interes za češća, ali kraća putovanja tijekom godine, upotpunjena nekim doživljajima ili avanturama, povećava se potražnja za novim raznolikijim sadržajima, neuobičajenima (pustolovni, kulturni doživljaji, povratak prirodi, aktivni odmor).

Različiti su pristupi klasifikaciji selektivnih vrsta turizma ili segmenata. Ono se svodi na određivanje po nekim kriterijima. Jesu li to vrste putovanja, motiv ili nešto drugo, uvijek se uzima u obzir tržišni aspekt.

Tako uz standardnu podjelu na kongresni, zdravstveni, nautički i dr. (po motivaciji) mogu se naći i podjele prema namjeri (svrsi) putovanja, kao: a) rekreacija i relaksacija, b) obilasci, razgledanje i kultura, c) posjeti prijateljima i rodbini, d) poslovni turizam i e) specijalni oblici (u njima su i oni potaknuti posebnim motivima kao: studij, sport, zdravlje, religija i sl.).

Vrste turizma mogu se odrediti i prema zanimanju korisnika za određeni proizvod (npr. aktivni turizam, kulturni, odmorišni i nadmorski), prema staleškim obilježjima (socijalni, elitni) itd.

Kako se društveno-politička, ekonomska i ekološka događanja u svijetu neminovno apliciraju na turistička kretanja i trendove, svakako se očekuje, a i pokazatelji su takvi da se sve više traže mnogi alternativni oblici turizma (selektivne vrste turizma). Formiraju se novi tipovi turista, koje karakterizira dinamičnost, više slobode kretanja, znatiželja, neovisnost o vremenskoj stezi, želja za novim sredstvima, doživljajima, ambijentima, sadržajima i motivima.

Mnogi se selektivni oblici turizma još uobličavaju. Turistički potrošači još nisu odredili točno želje i potražnje u pojedinim vrstama. Za neke vrste turizma, npr. lovni, nautički, zdravstveni, seoski, kongresni i sl., znamo gotovo sva potraživanja i lako ih je pratiti i planirati.

Turizam u svijetu i Europi i dalje će rasti. On postaje potreba svih slojeva društva. Međutim izučavajući turističke orijentacije uviđamo da se današnji turist sve više individualizira, postaje sve zahtjevniji i nepredvidiv. Stoga današnji gost traži da ga se ponudom zainteresira, privuče i zadrži.

Mnoge nove vrste turističke ponude nestaju ili ih turistički korisnici stvaraju, a mnogi turisti (napose potencijalni) od turističkog tržišta očekuju da ih ono aktivnim ponudama zainteresira i privuče. Stoga je velik posao i odgovornost na planerima da prate i osluškuju svjetske turističke trendove (ne zanemarujući geopolitičke, ekonomske i ekološke procese i zbivanja) kako bi mogli na vrijeme reagirati. Dakle, važno je uskladiti i prilagoditi strukturu turističke ponude prema zahtjevima potražnje.

Područje Turopolja kao dijela jedinstvenog nizinskog područja naše zemlje sa svojim specifičnim i jedinstvenim biološko-ekološkim, krajobraznim i kulturno-povijesnim specifičnostima predstavlja izuzetnu priliku za obostrani interes i realizaciju aktivnosti kako zaštite prirode i okoliša tako i specifičnih gospodarskih aktivnosti u sklopu turističke valorizacije.

LITERATURA

- Drvodelić, D., 1999: Ekološki i prostorni značaj Turopoljskog luga. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, 93 str., Zagreb.
- Elaborat „Zaštita staništa i biološke raznolikosti na području Turopolja“ – rezultati prve godine istraživanja; ožujak – studeni 1997.
- Elaborat „Zaštita staništa i biološke raznolikosti na području Turopolja“ – rezultati druge godine bioloških istraživanja (1998).
- Jadrešić, V., 2001: Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni. Školska knjiga, 344 str., Zagreb.
- Klarić, Z., 1994: Određivanje prihvatnog potencijala u Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“, 17-32, Zagreb.
- Kobašić, A., 1993: Moderni turizam i usmjeravanje turističke ponude. Turizam 41 (7-8), 155-165, Zagreb.
- Martinić, I., 2010: Upravljanje zaštićenim područjima prirode – planiranje, razvoj i održivost. Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, 368 str., Zagreb.
- Osnova gospodarenja za G. J. „Turopoljski lug“ 2015. – 2024.
- Ružić, P., 2009: Ruralni turizam. Institut za poljoprivredu i turizam Poreč. 244 str., Pula.
- Starc, N., 1994: Razvoj, održivost i ocjena ulagačkih pothvata. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“, 67 – 81, Zagreb.
- Španjol, Ž., 1992: Zaštita prirode u općini Rab. Glasnik za šumske pokuse 28: 49-132, Zagreb.
- Španjol, Ž., 1993: Uloga posebno zaštićenih objekata prirode u turizmu. Glasnik za šumske pokuse, posebno izdanje 4: 231-242, Zagreb.
- Španjol, Ž., 1994: Nacionalni parkovi Hrvatske – razvoj i perspektiva. Zbornik radova sa simpozija – Pevalek „Flora i vegetacija Hrvatske“, 125-132, Koprivnica-Zagreb.
- Španjol, Ž., 1996: Zaštita prirode i okoliša u Republici Hrvatskoj, Šumarski list CXX, 3-4: 107-119, Zagreb.
- Španjol, Ž., 1997: Mogući oblici na otoku Rabu. Turizam 45 (1-2): 38-44, Zagreb.
- Španjol, Ž., 1997a: Turizam i zaštita prirode. Socijalna ekologija 6 (1-2): 93-108, Zagreb.
- Tadej, P., 1992: Ekologija i drugi faktori promjene turističkog stila. Turizam 40 (9-10): 145-152, Zagreb.
- Vukelić, J., Ž. Španjol, 1996: Zaštićeni objekti hrasta lužnjaka u Hrvatskoj. Monografija „Hrast lužnjak (Quercus robur L.) u Hrvatskoj“, 307-327, HAZU – JP „Hrvatske šume“, Vinkovci-Zagreb.
- Vuković, B., 1994: Turizam u susret budućnosti. Mikrorad d.o.o. i Ekonomski fakultet, Zagreb.
- Wagner, D., 1995: Ekoturizam. Zbornik radova „Razvoj turizma u kontinentalnom dijelu Hrvatske“, Hrvatski farmer, Zagreb.
- <http://www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html>